

PER UNA COOPERACIÓ QUE CONTRIBUEIXI A LA TRANSFORMACIÓ SOCIAL*

QUIN TIPUS DE DESENVOLUPAMENT VOLEM?

Els models de cooperació al desenvolupament han estat generalment marcats per teories exteriors i massa condicionades pel que s'anomena etnocentrisme europeu. Poques vegades s'ha demanat a les societats del Sud que innovin a partir de les seves dinàmiques internes ni que orientin el canvi en el sentit dels seus sistemes de referència. I com ja s'ha pogut veure, tot model de cooperació pensada i gestionada segons criteris del Nord ha estat condemnada al fracàs.

Els pobles han d'arribar a un desenvolupament sostenible mitjançant el reconeixement de les seves responsabilitats i amb la creença en les seves pròpies forces. S'ha de treballar des de l'autoresponsabilitat, i desenvolupar i consolidar estructures pròpies de participació popular que permetin als pobles conèixer els seus deures i drets. Tot això ha de passar pel suport a l'estructuració social que augmenti la participació i la representació dels pobles en les polítiques de desenvolupament, i fomentar la presa de consciència i l'autoresolució dels problemes.

El desenvolupament no és un assumpte merament d'institucions, de mitjans ni de tècnica. És un recorregut fet de compromisos, de somnis compartits i d'accions concertades entre persones.

En la mateixa línia, el desenvolupament, tal com s'assenyala al Codi ètic i de conducta per a les ONGD (1997), es caracteritza per:

- Atorgar la primera i principal responsabilitat de tot procés de desenvolupament a la mateixa societat qui concerneix, tant en la seva concepció com en el seu disseny i execució.
- Centrar-se en els individus i en les comunitats en què s'insereixen.
- Promoure el desenvolupament humà integral, amb els seus components socials, de gènere, culturals, econòmics, ecològics i personals.

En definitiva, segons el Codi ètic, el procés de desenvolupament s'entén com "el conjunt d'activitats adreçades, al Nord i al Sud, per intentar assegurar la satisfacció de les necessitats materials bàsiques de totes les persones, la preservació de la biodiversitat, i els valors culturals i el perfeccionament del control dels diversos nivells i instàncies del poder per part de la societat civil, amb la finalitat d'aconseguir el ple exercici de les llibertats individuals i col·lectives."

En el cas català partim d'una realitat econòmica determinada, la cooperació al desenvolupament impulsada des de la Generalitat representa una xifra relativament petita si la comparem amb la cooperació espanyola i és molt petita mundialment. Excepte en l'hipotètic cas que haguéssim de parlar del 0,7% del PIB català, en tots els altres supòsits estariem parlant de xifres que si bé són importants comparades amb altres institucions de Catalunya que fan cooperació, són petites en una perspectiva internacional¹.

En aquesta situació hem d'aspirar que la cooperació catalana sigui similar a la del conjunt de països donants amb un cert plus de qualitat que ens posi en la línia dels països més avançats en cooperació.

Des de la FCONGD, entenem que aquesta qualitat es pot assolir en dos nivells. Per una banda, mitjançant la capitalització dels nostres punts forts tradicionals (per exemple, educació bilingüe, descentralització administrativa, govern autonòmic, vitalitat de l'associacionisme civil). Per una altra, a través de la recerca d'un major impacte basat en la coordinació de les intervencions dels diferents agents de la cooperació, la connexió entre les actuacions sectorials i l'acció en una escala territorial més reduïda.

A Catalunya, el fet que siguem un país sense estat, ens deslliura de servituds polítiques ja que no tenim les obligacions típiques d'un estat ni la necessitat de defensar posicions geoestratègiques determinades, però alhora pot suposar buscar mecanismes per a una major projecció internacional. De cara a assegurar la qualitat de l'AOD, l'ajut no ha de ser un d'aquests mecanismes².

Les intervencions en clau regional, des de la perspectiva de l'experiència catalana d'autogovern i proximitat a la ciutadania, poden orientar a l'hora de precisar l'àmbit geogràfic d'actuació de la cooperació catalana.

QUIN TIPUS DE COOPERACIÓ VOLEM? UNA COOPERACIÓ QUE CONTRIBUEIXI A LA TRANSFORMACIÓ SOCIAL

La Llei de cooperació (article 4, Finalitats, pàg. 14) senyala que "l'activitat de l'Administració de la Generalitat i dels ens locals en matèria de cooperació al desenvolupament i solidaritat internacional... ha de tenir —entre d'altres— les finalitats següents: a) L'eradicació de la pobresa i, en especial, la facilitació de l'accés efectiu a tots els béns i els serveis necessaris per a la satisfacció de les necessitats humanes bàsiques."

Així, l'estratègia de cooperació catalana del darrer quadrienni marcava, en primer lloc, els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)

- ¹ En el millor dels casos, a Catalunya, l'escenari econòmic del 0,7% suposarà una xifra no superior als 150 milions d'euros.
- ² El Codi ètic i de conducta per a les ONGD (1997) s'afirma en "la negativa a fer de la cooperació un instrument de prestigi dels estats o de les administracions públiques."

com uns criteris per assolir els valors i les finalitats que estableix la Llei. La definició de les prioritats sectorials derivava en bona mesura d'aquesta orientació i de la realitat de les capacitats existents a Catalunya en matèria de cooperació.

Majoritàriament, la tendència de l'actual àmbit d'actuació de la cooperació situa l'eradicació de la pobresa com un dels seus objectius bàsics³, la qual cosa, assenyalen alguns experts, significa enfocar les actuacions sobre els efectes i no tant sobre les causes de les desigualtats Nord-Sud. Des de la FCONGD proposem un concepte de cooperació més ample ja que l'actual està centrat, en bona part, en els aspectes assistencials i de transferència de recursos. Tot i això, cal que aquest necessari canvi d'orientació sigui compatible amb l'esperit de la Llei.

En el marc del Codi ètic i de conducta de les ONGD (1997) i la Positura Internacional de la FCONGD (2003) (www.pangea.org/fcongd) entenem el desenvolupament com l'augment de les capacitats humanes (econòmiques, socials, polítiques, culturals i psicològiques) i no només com la reducció de la pobresa material o l'assoliment dels ODM.

Proposem, doncs, el concepte de **pobresa de capacitats**⁴ per dues raons. Per una banda, aquest concepte engloba la manca d'oportunitats econòmiques (finalitat de la cooperació, segons la Llei) però no es limita únicament a la pobresa de necessitats bàsiques (ODM). I per una altra, defineix de manera integral les problemàtiques que afecten l'ésser humà sobre les quals la cooperació vol incidir alhora que incorpora els subjectes del desenvolupament de manera més proactiva en els processos.

Ens remet també aquest concepte a la consideració de la pobresa com a fenomen estructural, i ens permet redefinir la cooperació com a eina de transformació de les estructures polítiques, econòmiques, socials, culturals –locals i globals–, que són les principals causes originàries de l'exclusió no únicament de certs grups socials sinó de pobles i països sencers.

A més, aquesta proposta és compatible amb els valors de l'activitat de les administracions públiques i dels ens locals en matèria de cooperació al desenvolupament i solidaritat internacional "a) El reconeixement de l'ésser humà en la seva dimensió individual i col·lectiva, com a protagonista i destinatari últim de la política de cooperació pública al desenvolupament" (Llei, capítol I, article 3, Valors, pàg.13).

³ El Pla director 2003-2006 especifica que "la cooperació ha de tenir l'objectiu bàsic de contribuir a assolir l'eradicació de la pobresa del món, com a imperatiu ètic, social, polític i econòmic de la humanitat." (Apartat I, Les singularitats de la cooperació al desenvolupament des de la Generalitat).

⁴ Segons Amartya Sen, premi Nobel d'Economia el 1998, la pobresa de capacitats és un concepte integral que obliga a tenir en compte els processos que creen resistències a la creació de capacitats i oportunitats de tipus econòmic, social, polític, cultural o psicològic. L'estratègia de lluita contra la pobresa és eficaç només quan inclou accions que promouen la participació i l'empoderament dels col·lectius objecte d'intervenció.

Continuadora dels processos endegats, la cooperació catalana, sense abandonar el treball per eradicar la pobresa, un dels efectes de les desigualtats Nord-Sud, maldarà per enfortir les capacitats necessàries en els subjectes de desenvolupament mitjançant el suport als processos orientats a la consecució dels seus drets, per què ells liderin de manera autònoma les dinàmiques de canvi a les seves societats.

Aquesta estratègia, però, entesa com un procés a llarg termini, és inseparable del treball d'educació i sensibilització al Nord, instrument reconegut a la Llei de cooperació catalana i poc explorat fins ara pels agents públics i privats.

El Codi ètic de la FCONGD (1997) estableix que “al Nord, les ONGD han de realitzar activitats orientades a provocar canvis en els seus propis països per tal de transformar les relacions Nord-Sud.”

Independentment dels àmbits d'actuació i el tipus d'accions, l'Educació per al Desenvolupament s'ha d'entendre com un “procés per generar consciències crítiques, fer a cada persona responsable i activa (compromesa) a fi de construir una nova societat civil, tant al Nord com al Sud, compromesa amb la solidaritat -entesa com a corresponsabilitat en el desenvolupament en què estem tots embarcats- i participativa, les demandes de la qual, necessitats, preocupacions i anàlisi es tinguin en compte a l'hora de la presa de decisions polítiques, econòmiques i socials.”⁵

Igualment, segons el Codi ètic, s'entén la cooperació com “una relació i un diàleg basat en la mútua experiència i en la manera de relacionar-se de cadascuna de les parts implicades, en el diàleg, l'objectiu últim del qual és el reforçament del teixit social i democràtic, amb el respecte de les institucions d'organització social pròpies d'aquestes comunitats.”

Per consegüent, la cooperació que defensem, en la línia dels processos d'acompanyament i treball en curs amb les contraparts del Sud, apunta cap a una millora de les capacitats organitzatives i participatives dels col·lectius objecte de desenvolupament mitjançant el suport als processos orientats a la consecució dels seus drets. Aquest empoderament al Sud, juntament amb el treball en Educació per al Desenvolupament desplegat al Nord per fer entendre a la seva ciutadania el nou paper que la cooperació internacional pot jugar en una realitat de globalització econòmica, posarà les bases d'un autèntic intercanvi bidireccional entre les societats del Nord i del Sud.